

HET WOORD VAN DE WEEK

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

20e jaargang nr. 48

26 nov. 1967

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de
Antillen f 7,50 per jaar
Overige landen f 10,— per jaar
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Wat betekent voor mij het humanisme?

In het kader van de rubriek „Wat betekent voor mij het humanisme”, schreef een sympathisant die zich aanmeldde als lid ons het volgende:

„waarom ben ik lid geworden?”

Ik moet bekennen dat ik het H.V. lang een zeer sympathieke maar wat tegenstrijdige zaak heb gevonden. Een levensbeschouwing is immers een persoonlijke zaak bij uitstek en levensbeschouwen in klubverband leek me iets voor mensen die niet zo zelfstandig denken als van humanisten verwacht mag worden.

De oplossing van dit dilemma is voor mij dat autonomie eenvoudig is in theorie, maar zo moeilijk in praktijk dat je er daarbij alleen niet komt. Het is, als je 't eenmaal door hebt, simpel te stellen dat de zin van je leven niet gegeven is, maar dat je vrij bent en uiteindelijk helemaal op jezelf aangewezen om zin te geven, maar hoe dan? Je kunt je natuurlijk laten leiden door de cultuur, de door je medemensen hoog gewaardeerde dingen, en je kunt je zo goed mogelijk bewust maken wat je zelf van waarde acht en dus wilt, maar in de praktijk

loopt 't vaak anders.

Een mens is er nl. toch wel erg gevoelig voor of anderen zijn doen en laten ook wel zinvol vinden.

Hoe sterk en hoe algemeen deze gevoeligheid is blijkt wel uit het systematisch misbruik ervan in rood China, waar mensen in „studie-bijeenkomsten” (Hsüeh Hsi) geïndoktrineerd worden onder deze sociale druk.

Hier, in een vrij land, wordt het oordeel van de mensen je niet zo opgedrongen. Je kunt zelf de mensen uitkiezen wier oordeel je op prijs stelt, maar 't is toch wel verstandig dat dan ook te doen. Dat zijn natuurlijk in de eerste plaats je vrienden en kennissen, maar het is goed het daarbij niet te laten. Wellicht kun je trouwens vrienden maken binnen het H.V.. Naast dit alles is mijn aanmelding als lid evenzeer een blijk van waardering voor het optreden naar buiten van vooraanstaande humanisten.”

R. W. B. Best

Wij zijn hem voor deze reactie erkentelijk.

Redactie.

STICHTING
STEUNFONDS
PRAKTISCH HUMANISME

Amersfoort

**GIRO
6168**

Kunst en Vrijheid

In uw land en in mijn land, in Nederland en in België, zijn de bewoners bijzonder trots op hun artistieke verleden. Jan van Eyck en Hugo van der Goes, Ruusbroec en Vondel, Lassus en Sweelinck, Rubens en Rembrandt geven onze landgenoten een goed en gerust artistiek geweten, ook wanneer zijzelf van kunst niets afweten en zich voor het hedendaagse kunstleven helemaal niet interesseren.

Bovendien zijn uw en mijn landgenoten bijzonder trots op hun eeuwenoude nationale en persoonlijke vrijheid.

Daaruit zou men mogen afleiden, dat Nederlanders en Belgen wel heel erg gesteld moeten zijn op de samenkoppeling van kunst en vrijheid. En inderdaad, vele Nederlanders en Belgen beoordelen, respektievelijk met preutse afkeer en met wilde verontwaardiging, de belemmeringen die de kunstproductie in sommige communistische landen door de staat of het partijapparaat in de weg worden gelegd. Als wij vernemen dat in een groot oosteuropes land de moderne muziektechnieken, zoals dodekafonie en de elektronische muziek, door politici en partij-ideologen als dekadent veroordeeld worden, dan vinden wij dat — terecht geloof ik — belachelijk.

En als ons wordt meegedeeld dat, in datzelfde land, schrijvers tot gevangenisstraf worden veroordeeld omdat zij in hun literaire werk kritiek op maatschappelijke toestanden in hun omgeving hebben geuit, dan zijn wij — even terecht — diep verontwaardigd.

Deze kritische houding van Belgen en Nederlanders met betrekking tot vrijheidsbeperkingen in het kunstleven buiten hun eigen milieu, kan tot de veronderstelling leiden, dat zij zeer zeker geen vrijheidsbeperkingen in het kunstleven bij zich thuis zouden dulden.

Maar helaas, zó konsekwent zijn wij nu ook weer niet.

In de werkelijkheid heersen bij ons andere, maar daarom niet minder ergerlijke belemmeringen van de voortbrengst en de verspreiding van kunstwerken; belemmeringen, die wij ofwel niet eens opmerken ofwel als onvermijdelijk aksepter.

Laat mij verder over Nederland zwijgen, maar u iets vertellen over toestanden die in België bestaan en die met een humanistische visie op de menselijke vrijheid niet te verenigen zijn.

Een eerste verlangen van de humanist is toch wel, dat de wereld rondom de weerspiegeling zou worden van de menselijke vermogens om schoonheid, ordening en vermenselijking van de natuur te verwezenlijken.

Welnu, als ik rondkijk in mijn land, naar wat er

alzo op bouwkundig gebied gepresteerd wordt, dan merk ik hoofdzakelijk lelijkheid, wanorde en verminking van de natuur.

Dat alles gebeurt in naam van een bijzonder soort vrijheid: deze van elk mens om een huis te bouwen naar eigen smaak, zonder rekening te houden met de omgeving, en deze van elke ondernemer om zoveel mogelijk geld te verdienen met grondspeculatie en immobiliënhandel.

Zulke egoïstische motieven kan men toch moeilijk „humanistische vrijheidsbeginselen” noemen.

De echte vrijheid, toegepast op de bouwkunst en het urbanisme, lijkt mij juist te berusten op gemeenschappelijke planning van het stadsbeeld en van de landschapsverzorging.

Immers, stadsbeeld en landschap zijn kollektieve menselijke eigendommen en kollektieve, esthetische scheppingen.

Wanneer men zich tracht te onttrekken aan de gemeenschappelijke organisatie daarvan, ten voordele van een individualistische smaak of een persoonlijk, commercieel belang, dan toont men zich verre van vrij, maar juist de gevangene van eigen willekeur of de slaaf van het winstbejag.

Echte vrijheid berust op verantwoordelijkheid en artistieke vrijheid inzake ons gemeenschappelijk milieu berust dan ook op gezamenlijke zorg voor de opbouw van een samenhangende bouwstijl.

Slechts op die wijze kunnen stadsbeeld en landschap de uitdrukking worden van onze menselijke samenwerking en van onze onderlinge esthetische verstandhouding. Zonder die samenwerking terwille van een mooier levensmilieu kunnen wij nooit een vrije gemeenschap worden.

Een tweede verlangen van de humanist is toch wel, dat de produkten van de artistieke scheppingskracht onder zoveel mogelijk mensen verspreid kunnen worden, zodat zoveel mogelijk

LIBERTIJN

Humanistisch Jongerentijdschrift.

Jaarabonnement f 5,75.

Postgiro: 1 382 777.

Administratie: mej. Th. van Beek,
Postjeskade 43 I, Amsterdam

mensen aan de esthetische werking die ervan uitgaat, deel kunnen hebben.

Nu bestaan er zeer zeker in onze hedendaagse wereld openbare musea, waar elkeen belangrijke produkten van de plastische kunsten kan gaan bewonderen. Maar deze musea bezitten toch slechts een vrij gering gedeelte van de artistieke voortbrengst.

Vele, onschatbare kunstwerken bevinden zich in privéverzamelingen. En het gebeurt zeer vaak dat de aankoopkommissies van de musea, door beperkingen van hun financiële middelen, niet in staat zijn op de vrije markt te concurreren met de grootste en de economisch machtigste privéverzamelaars.

Zo verdwijnen heel wat van de merkwaardigste oude en moderne kunstwerken in de woningen van enkelen, slechts toegankelijk voor een paar vermogende families en hun vrienden.

Ook dat gebeurt in naam van een zonderlinge soort vrijheid: deze namelijk om van zijn financiële macht gebruik te maken om aan het grootste deel van de mensen contact met het grootste deel van de kunstwerken te ontnemen. Dit nu, is geen humanistische maar een kapitalistische opvatting van de vrijheid; het is geen moderne maar een middeleeuwse uiting van de vrijheid, geen etisch verantwoorde maar een louter stoffelijk gegrondveste aanwending van de vrijheid.

In een wereld zoals wij humanisten die graag zouden opbouwen kan het monopolie van de artistieke produktie door enkelen niet beschouwd worden als echte vrijheid, maar als een

vorm van geestelijke discriminatie.

Trouwens, niet enkel ten opzichte van het publiek, maar ook ten opzichte van de kunstenaar is deze diktatuur van de kunstverzamelaars en de kunsthandelaars bijzonder gevaarlijk voor de artistieke vrijheid.

Immers, als de kunstenaar in zijn materieel bestaan afhankelijk is van de verkoop van zijn kunstwerken en als die verkoop beheerst wordt door enkele, financieel oppermachtige verzamelaars en handelaars, dan spreekt het vanzelf dat de artistieke inzichten van de kunstenaar ondergeschikt worden gemaakt aan de smaak van die verzamelaars en handelaars.

Wat kan er in die omstandigheden terecht komen van de persoonlijke inzichten van de kunstenaar? Zal het hem mogelijk zijn, zich te onttrekken aan de uitdrukkelijke of de impliciete aanwijzingen van zijn opdrachtgevers of zijn afnemers? Zal hij de moed hebben, zichzelf te blijven wanneer hij de keuze heeft tussen artistieke onderwerping en materieel voordeel aan de ene kant, artistieke vrijheid en economische ondergang aan de andere kant?

En wanneer hij die moed heeft, is het dan rechtvaardig tegenover de kunstenaar en gunstig voor zijn produktie, dat hij economisch ten onder gaat? Deze beheersing van de kunsthandel door enkele grote ondernemers en bijgevolg de beheersing van de artistieke stijlontwikkeling door economische machten, is een van de meest onhumanistische toestanden uit de hedendaagse, westerse kultuur.

Een tegenhanger daarvan wordt gevormd door

Geschiedenis van het Humanisme in Nederland
door dr. A. L. Constandse

„een boeiende geschiedenis van een belangwekkende stroming die veel grote Nederlanders heeft voortgebracht”.

190 blz.

f 8,90

Essays van een Humanist

door Julian Huxley

Nu in nederlandse vertaling.

Enige opstellen van deze bekende auteur, die hiermede een eigen bijdrage aan de humanistische gedachtenwereld levert.

263 blz.

f 14,90

Jezus van Nazaret

10 visies op de figuur van Jezus Christus. (vanuit christelijk, humanistisch en joods, mohamedaans en boeddhistisch standpunt)

108 blz.

f 2,95

De tegenwoordige stand van het wijsgerig denken

door prof. dr. C. A. Mennicke

„vooral boeiend door de beschrijving van de existentialistische levenshouding”.

163 blz.

f 5,50

Bevrijdend Humanisme

door H. Lips

Een belichting van vele facetten van het humanisme, geschreven in een voor ieder verstaanbare taal.

152 blz.

f 3,90

Kennis van Goed en Kwaad

door. dr. Libbe van der Wal

„de schrijver richt zich tot de ontwikkelde lezer, van wie hij geen filosofische geschooldheid eist. Hij vermijdt het vaak hinderlijke vakjargon. Zijn betoog is glashelder, zijn wijze van schrijven levendig en boeiend.”

270 blz.

f 6,90

U kunt deze uitgaven bestellen bij het centraal bureau van het Humanistisch Verbond, Postbus 114, Utrecht, bij voorkeur door storting of overschrijving van het verschuldigde bedrag op giro 304960 t.n.v. het Humanistisch Verbond, Utrecht.

Vraagt KERSTKAARTEN

van de

HENRIËTTE ROLAND HOLST STICHTING

Behalve een gedicht van Henriëtte Roland Holst bevat de kaart dit jaar weer een van die fijnzinnige gravures van M. C. Escher.

Prijs f 0,25 per stuk.

U kunt kaarten bestellen door overschrijving op postrekening no. 542151 t.n.v. bovengenoemde stichting te Hilversum. Secr.: Burg. Lambooylaan 27, Hilversum, telefoon (02150) 45797.

de konditionering van de smaak van het grote publiek, vooral op het gebied van de muziek, door de publicitaire middelen waarover de grote firma's van fonoplaten beschikken. Wij horen vaak klagen over de slechte smaak van de massa, over de soms hysterische gebondenheid van grote aantallen mensen, aan modische vormen van muziek zonder de minste esthetische waarde. Wie het niet goed meent met de democratie vindt daarin zelfs een voorwendsel om te beweren dat het grote publiek niet enkel in artistiek opzicht maar in alle aangelegenheden van de geest zozeer tekort schiet, dat de vrijheid van dat grote publiek beperkt moet worden.

Dat is natuurlijk onzin. In werkelijkheid wordt de smaak van de massa gevormd en misvormd door de reclame, door de massale verspreiding van kitsch, door de ongeremde en ongecontroleerde handelspolitiek van firma's van fonoplaten, die de muziek gebruiken als een minderwaardig handelsprodukt.

Ook in dat opzicht is er slechts éne vrijheid: deze van de ondernemers om zo hoog mogelijke winsten te verwezenlijken ten koste van een onvoorbereid publiek.

Als men werkelijk wil, dat daarvoor een humanistische vorm van artistieke vrijheid in de plaats komt, dan zal het nodig zijn te beletten dat handel kan gedreven worden in kitsch, dat ongelooflijke fortuinen kunnen opgebouwd worden uit het verspreiden van esthetisch minderwaardige produkten.

Hoe dat alles moet verwezenlijkt worden is weliswaar een moeilijk vraagstuk, maar het is geen onmogelijke opgave.

Het enige dat nodig is om van de kunst waarlijk een bevrijdende en niet langer een verslavende macht te maken, is de vaste wil om bij het produceren en verspreiden van kunst geen economische motieven meer te tolereren, maar enkel esthetische motieven.

Pas dan zal men waarlijk van „vrijheid in de kunst” kunnen spreken.

Een laatste facet van de verhouding kunst-vrijheid wordt gevormd door ideologische motieven. Natuurlijk prijzen wij ons gelukkig dat wij in een land leven waar kunstenaars kritiek mogen uitoefenen op politieke en sociale toestanden, zonder dat zij daarom van hun vrijheid worden beroofd.

Maar wij verliezen wel eens uit het oog, dat dit

mooie beginsel niet in alle omstandigheden wordt toegepast.

Denken wij maar aan het verbod tot opvoering van het toneelspel „Der Stellvertreter” op verscheidene plaatsen in België, en dat nog in het jaar 1966, o.a. in een grote stad zoals Antwerpen.

En denken wij aan het verbod vanwege de Belgische Radio om, in een gastuitzending van het Belgische Humanistische Verbond, een bespreking aan dat toneelspel te wijden.

Dat zijn symptomen die erop wijzen, dat sommige mensen, betreffende sommige kunstuitleidingen, met de vrijheid nog graag een loopje nemen. Aan de andere kant bestaan er in België zeer zonderlinge beschikkingen in verband met wat men zo graag de beteugeling van de pornografie noemt. Douanebeambten en postbeambten van een bepaalde rang hebben het recht om op eigen houtje grafische of plastische produkten in beslag te nemen, wanneer zij persoonlijk oordelen dat door afbeelding of geschrift de goede zeden worden aangetast.

Besluit zo'n ambtenaar dat hij met pornografie te doen heeft, dan kan hij ofwel de verzending doodgewoon weigeren, ofwel de bezwarende stukken overmaken aan de rechterlijke macht.

Doet hij dat laatste dan kunnen wij vrij gerust zijn: de rechterlijke macht, door schade en schande wijs geworden, aarzelt meestal om vervolgingen in te spannen, om zich niet door een nieuw proces, in de aard van „Les fleurs du mal” belachelijk te maken.

Maar besluit de ambtenaar de verzending te staken zonder de rechterlijke macht in te lichten dan verdwijnt de hele boel achter de schermen, en worden de verzenders en het publiek van hun vrijheid beroofd zonder dat zij het te weten komen.

Onderwijl is er niemand die weet wat nu eigenlijk pornografie is, want de wettelijke beschikkingen die deze pornografie verbieden zeggen niet waaruit zij bestaat.

Dat zou, geloof ik, ook vrij moeilijk zijn, want het verschil tussen pornografie en kunst ligt niet in het onderwerp, maar in de aanwezigheid of de afwezigheid van artistieke scheppingskracht. En met alle respect voor douanebeambten en postbeambten vraag ik mij toch af of zij geroepen zijn om te oordelen of bepaalde naaktfiguren en bepaalde beschrijvingen van seksuele aard, ja dan nee artistieke scheppingskracht bevatten.

Ziedaar, enkele zeer uiteenlopende overwegingen over de betrekkelijkheid van onze vrijheid inzake kunst en over de hardnekkigheid waarmee ook in onze landen, de artistieke vrijheid in feite bedreigd en aangetast wordt.

Laat ons nooit vergeten dat waar geen artistieke vrijheid is ook geen menselijke vrijheid bestaat en zonder menselijke vrijheid kan ook geen humanisme bestaan.

Fanatisme

Het hieronderstaande artikel hebben wij ontleend aan „HET VRIJE WOORD” een 14-daags tijdschrift van het Humanistisch Verbond in België. Wij vonden het interessant om het onder de aandacht van onze lezers te brengen.

Redactie.

Wij hebben het, als humanisten, nogal dikwijls over onverdraagzaamheid. Maar als we midden in een conflict staan, voelen we er ons in betrokken, en we kiezen partij. Het kan niet anders, maar er zijn toch gradaties in dat partijkiezen mogelijk. Wat een stelregel voor het humanisme zou moeten zijn, is het zich indenken in de omstandigheden waardoor de tegenpartij zich een andere mening dan de onze heeft opgebouwd. We mogen toch niet uitgaan van de opvatting, dat al wie anders over iets denkt dan wij zelf, daarom een domkop of een misdadiger is. In elke menselijke opvatting, hoe „weezinwekkend” ook, schuilt een reden, schuilt iets gerechtvaardigd, iets onvermijdelijks, iets noodlottigs. Indien het over een groot verschijnsel gaat, over een historische toestand, dan geldt dat nog in sterkere mate en we moeten dan trachten genoeg afstand in de tijd te durven nemen vooraleer we onze beoordeling en zeker onze veroordeling uitspreken. Elk feit vindt zijn oorsprong in omstandigheden en in de mens met zijn psychologische en sociologische wetmatigheden. Houden wij wel altijd voldoende rekening met de geografische, historische en „humane” onoverkomelijkheden? We verzetten ons steeds tegen dwang, maar we zijn er zelf niet vrij van; we veroordelen de oorlog maar we praten een „rechtvaardige” bloedige revolutie goed; we zijn voor gewetensvrijheid, maar we zouden toch liefst alle anderen „overtuigen” van onze goede bedoelingen. Er is altijd dat schoolmeester spelen over de minder verstandigen, die niet inzien dat onze opvatting de enig goede is; er is dat baasspelen over de massa, die zich niet aan ons „geloof” interesseert en voor wie we ons zelf als redders opwerpen; er is in alle tijden en op alle plaatsen de vrees, de angst, de verlamming voor de superieur, het instinct van het massadier dat wij zijn. En er is ondefinieerbaar, rekbaar en vrijwel altijd irrationeel, dat gevoel van „rechtvaardigheid”.

Als humanist zouden we de grootste vrees van ons leven moeten hebben voor elke doctrine, voor elke overtuiging, voor elk geloof, want precies daarin schuilen de oorzaken van de ergste plagen, de ergste vormen van destructieve vijandschap. En de humanist, die kritisch staat tegenover het ingrijpen van een spirituele oppermacht, zou even kritisch moeten staan tegenover de onvrijheid van leerstellingen, tegen de dwingelandij van de filosofische en de politieke „ismen”.

In onze voortdurend veranderende tijden hebben starre overtuigingen geen zin; ze wijzen altijd op een gebrek aan aanpassing, en aanpassing is een van de hoofdoorzaken waarom de

mens een leidende positie als dier op onze planeet heeft verworven. Aanpassing is misschien de enige vorm van intelligentie, sociologisch beschouwd. Het is niet door iets slecht of goed te „vinden” dat wij een gelukkige wereld maken; het is veeleer door te „weten” wat er gebeurt, zonder gespannenheid, zonder vooraf reeds te weten volgens welke regels men remedie moet brengen. Het is te vergelijken met de houding van de natuurwetenschappen tegenover de problemen: onderzoeken zonder te willen weten wat het resultaat zal zijn, zonder vooropgesteld „geloof”, zonder van te voren geweten „zaligmakende” oplossing. De humanist zou iemand moeten zijn, die even vrij staat tegenover elke indoctrinering van welke kant ook als tegenover de indoctrinering van het godsgeloof. Het fanatiek afleiden van de besluiten uit een theorie, zonder met alles rekening te houden, is in wezen strijdig met het humanisme, en toch „zondigen” we er zo dikwijls tegen als we anderen loven of veroordelen.

K.C.

personalia

Prof. dr. K. Cuypers. Geboren 26 mei 1902. In 1921 onderwijzer en in 1930 leraar. Hij behaalde zijn doctor's graad (wiskunde) aan de Universiteit van Gent in 1938. Zijn loopbaan als leraar begon in 1930. In 1947 werd hij benoemd als rector van het koninklijk atheneum in Antwerpen. In 1961 werd hij professor in de sterrenkunde aan de universiteit van Brussel. Publicaties over de melkweg, wetenschaps-filosofie, pedagogische vraagstukken, eenvoudige wiskunde voor de jeugd, en humanistische onderwerpen. Hij is ere-voorzitter van het Humanistisch Verbond België.

Kalender 1968

De kalender 1968 van het
Humanistisch Verbond
is verschenen.

Deze is wederom in
2-kleurendruk uitgevoerd.

De prijs is

f 3,25

Uw bestelling zien wij gaarne tegemoet door storting of overschrijving van f 3,25 op postrekening 304960 t.n.v. het Humanistisch Verbond, Utrecht.

In de omschrijving: Kalender 1968.

Humanistische Correspondentiekring voor huwelijkscontacten opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 40 ct aan postzegels insluiten.

(adv.)

Ouderdomsproblemen

onze volwassen kinderen en wij:

Veertig, vijftig jaar geleden, waren wij jongelui, die op trouwen stonden. We vonden onze ouders nogal conservatief en niet meer bij, tot op vandaag, niet meer in staat het tempo van de tegenwoordige tijd bij te houden. Wij, onze huwelijkspartner en wij zelf, lachten onder ons een beetje om hun nodeloze bezorgdheid, hun wijsheden en hun ervaring, die het ons wel anders zou leren. We zijn moedig en boordevol energie en plannen, het bootje ingesprongen en prompt door schade en schande wijs geworden. We hebben onze ouders nu wel anders leren zien en milder leren beoordelen. En zijn we dan nu inderdaad wijs? Kunnen we nu, gerijpt in „de school van het leven”, met name de problemen, die aan onze leeftijd eigen zijn, kunnen we die aan? Om er es èèn te noemen, hoe is onze relatie tot onze volwassen kinderen? We hebben ze gekregen in blijdschap. Soms wel es niet op een tijd, die ons het meest welkom was, soms wel es wat te veel, maar we hebben ze verzorgd, lichamelijk en geestelijk, naar ons beste weten en met bereide overgave. We zijn door een zee van zorgen en bezorgdheden gegaan. De kinderen hebben ons verdriet en teleurstelling bezorgd, maar ook uren van blijde vreugde om en door hun groei en ontwikkeling naar de volwassenheid. De puberteit was het dramatisch en bewogen slotstuk van de periode, waarin wij ons nog voluit met hun leven en lot bemoeiden.

Even heeft het er toen op geleken, dat wij ze voorgoed kwijt waren en er niets, maar dan ook niets meer over was, van het ventje, het kindje, waarmee we vroeger op handen en voeten door de kamer kropen, verstopperdje speelden of waaraan we nog maar es weer Roodkapje vertelden, in de vroegavond als hij schoongewassen al in z'n bedje lag. De ontgoocheling, dat er deze rauwe onverschillige, duistere nozem uitgegroeid was, kwam hard aan. En er was grote wijsheid nodig, (hebben we ze altijd gehad?) om dit te verstaan en op te vangen en geduldig, nochtans vertrouwend, de tijd af te wachten, dat deze groei- en ontwikkelingscrisis voorbij was.

Toen kwam het ogenblik, dat diezelfde nozem, datzelfde voorlijke-coquette-veel-te-vroeg-rijpe-ding, zichzelf en ons uit ons isolement verloor, met even een flits van teruggekeerd vertrouwen in- en van intimiteit met ons, de begeleiders van hun voorbije kinderleven. Dit vooral staat hoog genoteerd in de herinneringen, die we nu van hen hebben. Maar het leven gaat verder. Er komt een lente, waarop hij of zij stralend binnenkomt met „m'n vriend”, „m'n vriendin”, of „m'n verloofde”. En wij vinden haast altijd het tempo wat bedenkelijk, maar we maken graag wat ruimte in ons hart voor die

andere. En nu staan we wel zo'n beetje midden in het probleem: hoe is, of hoe wordt nu de relatie tot onze Jan, onze Willen, onze Toos. Kunnen we het heimwee naar de tijd toen hij, toen zij, nog volop van ons was en we hem of haar met lieve zorgen omringden, toen deze kinderen de alfa en omega van ons leven waren, toen wij en zij zo een schone gemeenschap vormden, waarin wij „anderen” maar nauwelijks toelieten, kunnen wij deze hunkering, deze doordringende melancholie, aan, zodat wij dit nieuwe zonder wrok, zonder voorbehoud, aanvaarden? Zijn we in staat en bereid hem of haar volledig af te schrijven uit het credit van ons vereenzaamde leven. We waren de eerste, toen ze nog volop kind waren. Nu zijn we hoogstens nog de tweede, nu hij of zij getrouwd is en stellig op het derde plan, als er kleinkinderen zijn. Ons verstand zegt royaal: natuurlijk, zo gaat het en zo hoort het ook. Maar ons hart?

En we doen er wijs aan, dit register niet open te trekken. We zijn toch al aan de sentimentele kant.

Het is nu inmiddels alweer een jaar of tien geleden, dat de puber onze autoriteit overtuigend aan scherven sloeg. Hij voelde zich toen zeer bepaald de meerdere van de „ouwe lui”. Daarna rijpte hij en ontmoette ons toen als volwassene op hetzelfde niveau, ook toen hij in zijn schoolse kennis reeds ver onze meerdere was. Maar nu? We worden vergeetachtig, onzeker en soms al es een beetje zwakhoofdig. Wij kunnen op onze beurt het tempo van de jongeren niet meer volgen. We vertellen al es tweemaal hetzelfde en onze kinderen merken het en lachen wat vergevingsgezind en zijn haast neerbuigend tegemoetkomend. U merkt hier meer van dan u

**HUMANISTISCHE
STICHTING**

SOCRATES

Bezinning

Verdieping

Verbreiding

OOK UW STICHTING?

Houd uw snelheid in toom!

laat blijken. Aanvaardt u dit blijmoedig of zit u in stille uren wat weemoedig het raam uit te kijken?

Zien doen we nu onze kinderen meestal niet zo dikwijls meer, vooral niet als ze ver weg wonen. Maar ze schrijven ook haast niet. Ze vergeten ons, want hun eigen besognes en kennissen zijn zo belangrijk. Ons bestaan voor hen verschrompelt en verschraalt. Hoe reageert u hierop. Blij met ieder teken nochtans van, ik heb even aan je gedacht? Bent u bereid tenslotte niets meer van uw kinderen te verwachten? Alles wat ze nog geven is meegenomen? Of denkt u in moedeloze ogenblikken: ik ben zeker als vader of als moeder zoveel tekort geschoten, dat ik nu voor mijn kinderen zo goed als niets meer beteken?

Deze problemen spelen zeer wezenlijk in de relatie ouders-volwassen kinderen. De klèinkinderen geven niet zelden nog een probleem er bij, zo van: „dat loste ik vroeger, toen ik jong was, anders op. Ik was niet, wat je noemt een tiran voor m'n kinderen, maar ik was consequent: m'n ja bleef ja en m'n nee bleef nee. Die opvoeding van tegenwoordig, dat lijkt nergens op.”

U hebt er vast wel es iets van gezegd tegen uw zoon of uw schoondochter. Maar u doet het nooit weer. Uit de overweging: ik beschikte in mijn tijd ook niet over de hoogste wijsheid? Aan mijn opvoeden ontbrak ook zo het een en ander? Ze, de kinderen, hebben ook wel ergens gelijk? Of zwijgt u wat gekrenkt: Ze weten alles beter. Wij weten niets meer.

De relatie ouders-volwassen kinderen behoeft dus duidelijk veel wederzijds begrip, goede wil en wijsheid. Anders is verbittering en vereenzaming ons deel. Maar hoe deze verhouding ook zij, geslaagd of vertroebeld, er gaat een duidelijke waarschuwing vanuit: Ga op tijd en zo mogelijk in een bejaardenhuis. Het bewaart de vrede met onze kinderen, die nu eenmaal van een andere generatie zijn en dus anders denken en doen en het voorkomt, dat onze laatste hulpbehoevende jaren een nare schaduw zijn op het jonge opbloeiende gezin van onze Jan, van onze Wim en onze Toos.

W. de Wit.

Overgenomen uit Humanistisch Contact orgaan van de gemeenschap Groningen v. h. Humanistisch Verbond.

Tussen de menigte, die zingt,
die klanken slaat uit stukken koper,
die met mij danst en met mij drinkt
en op mijn hoofd en voeten loopt,
die mij laat eten van hun brood
en mij laat lezen in hun krant,
ben ik een stille deelgenoot,
alleen nog aan mijzelf verwant.

NEELTJE MARIA MIN

Uit „Muza” (oktober 1966),
tijdschrift voor Letteren.

**Zojuist
verschenen:**

„De Aanstootgevers”

het mensbeeld in de hedendaagse literatuur.
rapport van de humanistische
stichting „Socrates”.

f 3.25

Zarathoestra echter zag het volk aan en verwonderde zich.

Dan sprak hij aldus:

De mens is een koord, geknoopt tussen dier en Uebersch, een koord boven een afgrond.

Een gevaarlijk over-lopen, een gevaarlijk opweg-zijn, een gevaarlijk terugkijken, een gevaarlijk huiveren-en-staan blijven.

Het grote in de mens is, dat hij een brug is en geen doel; wat bemind kan worden in de mens, is dat hij een overgang is en een ondergang.

Ik houd van hen die niet weten te leven, tenzij als tenondergaande, want zij zijn de overgaanden.

Ik houd van de grote verachtenden, omdat zij de grote vererenden zijn en pijlen van verlangen naar de andere oever.

Ik houd van hen die niet eerst achter de sterren een reden zoeken om onder te gaan en offer te zijn, doch die zich der aarde offeren, opdat de aarde eenmaal de Uebersch zal toebehoren.

Ik houd van hem, die leeft opdat hij tot inzicht komt; en die tot inzicht wil komen opdat eenmaal de Uebersch zal leven. En dus wil hij zijn eigen ondergang.

Ik houd van hem die werkt en uitvindt opdat hij voor de Uebersch een huis bouwt en aarde, dier en plant op hem voorbereidt, want zo wil hij zijn eigen ondergang.

Ik houd van hem die zijn deugd liefheeft, want deugd is wil tot ondergang en een pijl van verlangen.

Ik houd van hem die niet één druppel geest voor zichzelf houdt, maar geheel de geest van zijn deugd wil zijn; aldus schrijdt hij als geest over de brug.

Ik houd van hem die uit zijn deugd zijn neiging en zijn noodlot maakt; aldus wil hij terwille van zijn deugd leven en niet meer leven.

Ik houd van hem die niet veel deugden wil hebben. Eén deugd is meer deugd dan twee, omdat zij vaster knoop is waaraan het noodlot zich hecht.

Ik houd van hem wiens ziel zichzelf verkwist, die op geen dank belust is en niet terug geeft, want hij schenkt steeds en wil zich niet behoeden.

Ik houd van hem die zich schaamt als de teerling naar zijn geluk valt en die dan vraagt: Ben ik dan een valse speler? — want hij wil te gronde gaan.

Ik houd van hem die gouden woorden zijn daden vooruit werpt en altijd nog meer houdt dan hij belooft — want hij wil zijn ondergang.

Ik houd van hem die de toekomst rechtvaardigt en die van gisteren bevrijdt — want hij wil zijn ondergang.

Ik houd van hem die zijn God geselt, omdat hij zijn God liefheeft, want hij moet onder de toorn van zijn God te gronde gaan.

Ik houd van hem wiens ziel diep is, ook in de krenking en die door een klein gebeuren te gronde kan gaan; aldus gaat hij gaarne over de brug.

Ik houd van hem wiens ziel boordevol is, zodat hij zichzelf vergeet en alle dingen die in hem zijn; aldus worden alle dingen zijn ondergang.

Ik houd van hem die vrij van geest is en vrij van hart; aldus is zijn hoofd slechts het ingewand van zijn hart; zijn hart echter drijft hem tot de ondergang.

Ik houd van allen die zijn als zware droppels, één voor één vallend uit donkere wolk die boven de mensen hangt: zij verkondigen dat de bliksem komt en gaan als verkondigers te gronde.

Ziet, ik ben een verkondiger des bliksems en een zware druppel uit de wolk; deze bliksem echter heet Uebersch.

Toen Zarathoestra deze woorden gesproken had, zag hij het volk opnieuw aan en zweeg. „Daar staan zij,” sprak hij tot zijn hart, „daar lachen zij: zij begrijpen niet; ik ben niet de mond voor deze oren.”

(Vert. H. Marsman)

Van week tot week

zondag 3 december: 9.45-10.00 uur: J. P. van Praag: „Alleen en tezamen”.

zondag 10 december: 9.45-10.00 uur: D. Roethof-Ensing: „Te vroeg voor Kerst, te laat voor Sint.”

Televisie

maandag 4 december: 19.07-19.32 uur (Ned. I).